

บทที่ 4

ทฤษฎีการเรียนรู้กับการพัฒนาหลักสูตร

จุดประสงค์

ข้อมูลในบทที่ 4 จะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถ

1. สรุปแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรได้
2. ประยุกต์แนวคิดของนักจิตวิทยาในแต่ละทฤษฎีการเรียนรู้มาจัดหลักสูตร ได้สอดคล้องกัน

1. ความหมายของการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการพัฒนาหลักสูตร

การเรียนรู้เกิดจากการที่บุคคลรับรู้ข้อมูลความรู้และประสบการณ์แล้วนำไปใช้หรือปฏิบัติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งพฤติกรรมภายนอกที่สังเกตเห็นได้และพฤติกรรมภายในที่เปลี่ยนแปลงสติปัญญา ความคิด ความรู้สึก จิตใจ อารมณ์ และลักษณะนิสัย ซึ่งพฤติกรรมภายนอกที่สังเกตเห็นได้นั้นสามารถวัดและประเมินการเรียนรู้ได้โดยการกำหนดจุดประสงค์ แต่พฤติกรรมภายในนั้นไม่สามารถวัดและประเมินได้โดยการกำหนดจุดประสงค์ ต้องใช้การติดตามผลระยะยาว

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ กับวิธีการที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ และวิธีการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้เป็นสิ่งสำคัญคือ

- การเรียนรู้คืออะไร
- การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร
- บุคคลเรียนรู้ได้ดีในสภาพการณ์ใดหรือเงื่อนไขใด
- สภาพการณ์ใดหรือเงื่อนไขใดเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้
- ภูมิหลังของบุคคลที่มีผลต่อการเรียนรู้

จะเห็นได้ว่าในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะมีเรื่องของบุคคลซึ่งเป็นผู้เรียนในระบบของการพัฒนาหลักสูตรเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

กิจกรรมที่ 1

จากความหมายของการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้
และผู้เรียนอย่างไร

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการพัฒนาหลักสูตร

ก่อนศตวรรษที่ 20 ปรัชญาและจิตวิทยาจะรวมอยู่ด้วยกัน นักปรัชญามักจะเป็นนักจิตวิทยา
ด้วย แต่ในศตวรรษที่ 20 สองสาขานี้แยกกัน ปรัชญาจะเกี่ยวข้องกับมนุษย์ จิตวิทยาเป็น
วิทยาศาสตร์ แต่แม้ว่าจิตวิทยาจะกลายเป็นวิทยาศาสตร์ เมื่ออธิบายความหรือจิตวิทยา
แล้ว ก็ยังคงเกี่ยวข้องกับมนุษย์ และแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์มีอิทธิพลต่อการศึกษามาก
ดังนั้นในการที่จะกล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ จึงอาจแบ่งออกได้เป็น ทฤษฎีการเรียนรู้ก่อนยุค
วิทยาศาสตร์ และ ทฤษฎีการเรียนรู้ตั้งแต่ยุควิทยาศาสตร์เป็นต้นมา

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ก่อนยุควิทยาศาสตร์

1) แนวคิดของจอห์น ล็อก (John Locke)

- จิตใจของเด็กถูกหล่อหลอม โดยครู องค์ประกอบของจิตใจพร้อมที่จะได้รับการพัฒนา
- การฝึกฝน การปฏิบัติ การบรรยาย และการให้เนื้อหา เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสื่อในการ
สอนที่เหมาะสม
- การเขียนภาษาละตินและการเขียน เป็นเครื่องมือการพัฒนาทางสติปัญญา
- การฝึกความจำ การเขียนบทประพันธ์ การค้นคว้าภาษาละติน เป็นวิธีการที่ควรฝึกใช้
เสมอ
- ให้เรียนเรขาคณิตและพีชคณิต เพื่อพัฒนาการใช้เหตุผล
- วิชาภาษากรีก และภาษาละติน มีคุณค่าสำหรับการพัฒนาจิตใจเด็ก โดยเฉพาะ

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของจอห์น ล็อก :

เนื้อหาวิชาที่บรรจุในหลักสูตรเน้นวิชาภาษาละติน ภาษากรีก เลขคณิต เรขาคณิต
พีชคณิต การเขียนบทประพันธ์ ส่วนวิธีการสอนเน้นการบรรยาย การฝึกเขียน และการท่องจำ

2) แนวคิดของเดวิด ฮิวม์ (David Hume)

- ใจของมนุษย์เป็นที่รวมของการรับรู้ ความคิด และความรู้สึก เชื่อมโยงประสบการณ์
ทุกรูปแบบทั้งในอดีตและปัจจุบัน

- การเรียนรู้เป็นผลของการมองเห็นความสัมพันธ์
 - ความสัมพันธ์เกิดขึ้นจากการมองเห็นความเหมือน ความต่อเนื่อง และความสัมพันธ์ของสถานการณ์
 - การเรียนรู้จะรวมถึงการใช้ความสัมพันธ์ไปทำความเข้าใจ และแสดงความคิดเห็น
- การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของเดวิด ฮิวม์ :**

เน้นการเรียนจากประสบการณ์และสถานการณ์ สอนให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์และสถานการณ์

3) แนวคิดของโจฮันน์ แฮร์บาร์ต (JohannF.Herbart)

- ความรู้คือสิ่งที่ถ่ายทอดสื่อสาร ไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดเห็น
- การได้สัมผัสจะถูกเปลี่ยน ไปสู่ความคิดเห็นและการรับรู้ ถ้านำความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันมาเชื่อมโยงกันก็จะรวมเป็นกลุ่มความคิดเห็น
- การให้ความรู้แก่ผู้เรียน คือการเสนอความคิดเห็นให้ผู้เรียนนำไปเชื่อมโยงกับกลุ่มความคิดเห็นที่มีอยู่แล้ว

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของโจฮันน์ แฮร์บาร์ต

ผู้ที่สนับสนุนแนวคิดของแฮร์บาร์ต ได้พัฒนาวิธีสอนอย่างมีระบบให้สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว ซึ่งวิธีสอนประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

- ทบทวนการเรียนรู้เดิมหรือความรู้เดิมของผู้เรียน
- เสนอบทเรียนใหม่
- พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ใหม่กับความรู้เดิม โดยการเปรียบเทียบ
- สรุปการเรียนรู้ใหม่
- นำข้อสรุปไปประยุกต์ใช้กับตัวอย่างเฉพาะ

กิจกรรมที่ 2

จากแนวคิดของถอก ฮิวม์ และแฮร์บาร์ต ท่านคิดว่าควรจะนำแนวคิดของใครมาจัดหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาและมีธยมศึกษาแก่เด็กไทย เพราะเหตุใด

2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ตั้งแต่ยุควิทยาศาสตร์เป็นต้นมา

ทฤษฎีการเรียนรู้ตั้งแต่ยุควิทยาศาสตร์เป็นต้นมามีส่วนที่เหมือนกับยุคก่อน วิทยาศาสตร์ตรงที่สะท้อนแนวคิดที่คำนึงถึงธรรมชาติของมนุษย์ แต่ต่างกันตรงที่ทฤษฎีการเรียนรู้ ตั้งแต่ยุควิทยาศาสตร์เป็นต้นมา ได้แสวงหาวิธีการที่จะเสนอข้อมูลที่เป็นรูปธรรมเพื่อแสดงให้เห็น ว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร

ในศตวรรษที่ 20 มีทฤษฎีที่เด่นอยู่ 2 กลุ่ม คือ ทฤษฎีทางพฤติกรรม (Behavioral Learning Theories) และทฤษฎีสถานหรือสิ่งแวดล้อม (Field Learning Theories) ทฤษฎีทาง พฤติกรรมจะมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์มาก และตอบสนองการวิจัยทางจิตวิทยา มากกว่าจะเป็น ทฤษฎีทางความคิด ส่วนทฤษฎีสถานเป็นจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ ความรู้สึก ความรัก ความหวัง และการคิดของมนุษย์ เพื่อเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์

ทฤษฎีทางพฤติกรรม มี 2 ทฤษฎีที่มีอิทธิพลมาก คือ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบ คลาสสิก (classical conditioning) กับ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบปฏิบัติการ (operant conditioning)

ทฤษฎีทางพฤติกรรม : การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก มี ไอวาน พาฟลอฟ (Ivan Pavlov) เป็นผู้พื้นฐาน และมีแนวคิดของบุคคลอื่นที่สำคัญ ดังนี้

1) แนวคิดของเอคเวิร์ด ทอร์นไคค์ (Edward L.Thorndike)

- การเรียนรู้มีพื้นฐานมาจากพฤติกรรมและการลงมือทดลอง
- กฎแห่งการเรียนรู้ของทอร์นไคค์ 3 ประการ คือ
 - กฎแห่งความพร้อม (law of readiness) : ความเต็มใจที่เกิดจากการมีทัศนคติที่ดีที่ จะตอบสนอง (response) ต่อสิ่งเร้า (stimulus) จะนำไปสู่ความพึงพอใจ
 - กฎแห่งการฝึกหัด (law of exercise) : การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการ ตอบสนองที่เกิดขึ้นบ่อยๆ ซ้ำๆ จะทำให้การเชื่อมโยงนั้นเข้มแข็งขึ้น
 - กฎแห่งผล (law of effect) : ผลที่เกิดจากการตอบสนองต้องเป็นที่พอใจ การ เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองจึงจะแข็งแรงขึ้น ควรมีการให้รางวัลเพื่อ ให้เกิดผลที่น่าพอใจ
- การเรียนรู้เป็นการสร้างนิสัย นิสัยจะเป็นพื้นฐานของโครงสร้างของพฤติกรรมที่ ซ้ำซ้อน
- การเรียนรู้จะคงที่หรือลดลงได้ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าและระดับความพึงพอใจ

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของเอคเวิร์ด ทอร์นไคค์

การออกแบบหลักสูตรควรเรียงลำดับส่วนประกอบของการเรียนรู้แต่ละส่วนอย่างสัมพันธ์กันตามลำดับเหมือนกับการก่อสร้างด้วยอิฐ เป็นกระบวนการที่ค่อยๆ เพิ่มเติมและทำให้เข้มแข็งได้ด้วยการบูรณาการและสะสม การจัดเนื้อหาสาระหรือประสบการณ์การเรียนรู้จะเริ่มจากสิ่งที่ย่อยไปสู่สิ่งที่มีความซับซ้อน เริ่มจากส่วนย่อยไปสู่ส่วนรวม (part-to-whole) ออกแบบและดำเนินการเรียนการสอนในลักษณะบูรณาการให้เกิดโครงสร้างการเรียนรู้ที่ซับซ้อนขึ้นใช้วิธีการสอนที่ดึงดูดความสนใจและสนใจให้เกิดการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการฝึกฝน ทบทวน และทำแบบฝึกหัด ให้เกิดความสนุกสนานและพึงพอใจ

2) แนวคิดของเอ็ดวิน กัททรี (Edwin R. Guthrie)

- การเรียนรู้เกิดจากสิ่งเร้าและการตอบสนองที่เกิดขึ้นไปด้วยกันอย่างใกล้ชิดเป็นการวางเงื่อนไขแบบติดกัน (Contiguous Conditioning) ไม่ต้องมีรางวัล การลงโทษ หรือการฝึกปฏิบัติ
- ถ้าสถานการณ์ที่เป็นสิ่งเร้าใดมีการตอบสนองที่ถูกต้องครั้งหนึ่งแล้ว หากสถานการณ์นั้นเกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันอีก การตอบสนองในลักษณะเดิมก็จะเกิดขึ้นอีก นั่นคือเมื่อการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้วในสถานการณ์แรก ความรู้นั้นจะถูกนำมาใช้อีกในสถานการณ์หลัง
- การเรียนรู้เป็นพฤติกรรมตอบสนองสิ่งเร้า และต้องเกิดการเรียนรู้หรือเกิดการกระทำที่ถูกต้องในครั้งแรกเลยทีเดียว

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของเอ็ดวิน กัททรี

เนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่นำมาสอนต้องมีขนาดย่อยพอที่ผู้เรียนจะตอบสนองได้ถูกต้อง สอนเริ่มจากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ นำเอาสิ่งใหม่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสถานการณ์เดิมมาสอนเพื่อให้ผู้เรียนตอบสนองใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ไม่ควรใช้เวลานานในการฝึกหัดสิ่งที่คุณเรียนได้เรียนรู้แล้วหรือบรรลุจุดมุ่งหมายแล้ว ไม่นับการเสริมแรง แรงจูงใจ การให้รางวัล หรือการลงโทษ

3) แนวคิดของแดนเนียด ฮัลล์ (Daniel M. Hull)

- พฤติกรรมจะเกิดระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง
- การเสริมแรง (reinforcement) ก่อให้เกิดนิสัย เมื่อกระทำสิ่งใดได้รับรางวัลตอบแทน การกระทำอันนั้นมักจะมีการทำซ้ำ เมื่อมีการทำซ้ำก็เกิดเป็นนิสัย

- การเรียนรู้เกิดขึ้นภายใต้การเสริมแรง เมื่อมีการเสริมแรงบ่อยๆ จะทำให้พฤติกรรมมีแนวโน้มเกิดขึ้นซ้ำอีก
- การกระทำอันสุดท้ายจะมีความเข้มมากกว่าการกระทำอันค้ำแรกๆ และสามารถจดจำได้ง่ายกว่าการกระทำอันแรกๆ

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของแดเนียล ฮัลล์

จัดลำดับเนื้อหาและประสบการณ์ให้มีความหมายสำหรับผู้เรียน เรียงลำดับเนื้อหาและประสบการณ์ที่มีความสำคัญน้อยไปหาเนื้อหาที่มีความสำคัญมาก จัดลำดับเนื้อหาที่ยากไว้ก่อนท้าย แบ่งเวลาการสอนให้เหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน คำนึงถึงความพึงพอใจของผู้เรียน และให้กำลังใจไปจุดหมายปลายทางเป็นระยะๆ

ทฤษฎีทางพฤติกรรม : การวางเงื่อนไขแบบปฏิบัติการ มีแนวคิดของนักจิตวิทยาที่สำคัญ ดังนี้

แนวคิดของ บี.เอฟ.สกินเนอร์ (B.F. Skinner)

- เน้นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้
- การเรียนรู้ที่เกิดจากสิ่งเร้าและการตอบสนอง เป็นการเขียนเพียงส่วนเล็กๆ เท่านั้น การเรียนรู้ที่แตกต่างออกไปจะเกิดขึ้นเมื่อแต่ละคนสามารถจัดการกับสิ่งแวดล้อมใหม่และสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนได้
- พฤติกรรมเกิดจากความเต็มใจ สบครใจ และได้มีโอกาสเลือก
- พฤติกรรมของมนุษย์ในสถานการณ์ใหม่เกิดจากการตอบสนองสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ
- พฤติกรรมหลายพฤติกรรมที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อนเกิดจากประสบการณ์ในอดีตที่เลือกแล้ว
- การคงอยู่ของพฤติกรรมที่เลือกแล้ว เรียกว่า operants
- ถ้าให้การเสริมแรงหลังจากเกิดพฤติกรรมที่เลือกแล้ว จะทำให้พฤติกรรมนั้นเข้มแข็งและคงทนขึ้น

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของ บี.เอฟ.สกินเนอร์

- การจัดประสบการณ์อย่างรอบคอบจะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรูปธรรมและลึกซึ้ง ใช้สิ่งเร้าทั้งด้านบวกและด้านลบได้ แต่เน้นผลของประสบการณ์ในทางบวกมากกว่า

- การกำหนดวัตถุประสงค์ของพฤติกรรมอย่างเฉพาะเจาะจงที่ให้ผู้เรียนแสดงออก การดำเนินการสอนตามขั้นตอนที่ชัดเจน และการเลือกจัดประสบการณ์อย่างรอบคอบ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาหลักสูตร
- การเขียนด้วยบทเรียนแบบ โปรแกรมที่ให้เรียนไปตามลำดับขั้นตอนที่ละเอียดถี่ถ้วน และมีการเสริมแรงในทางบวกมากๆ เป็นการสะท้อนการนำทฤษฎีของสกินเนอร์ไปใช้

กิจกรรมที่ 3

แนวคิดของทอร์นไคค์ กัทวี ฮัลล์ และสกินเนอร์ มีจุดเน้นแตกต่างกันอย่างไรและทำให้การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของนักจิตวิทยา 4 คน แตกต่างกันอย่างไร

ทฤษฎีสถานมหรือสิ่งแวดล้อม (Field Theory)

‘สนาม’ หมายถึงสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา ทางกายภาพ และทางสังคม หรือแบบแผนหรือเหตุการณ์และสถานการณ์ที่ประกอบกันขึ้นมาและมีบุคคลกระทำกิจกรรมอยู่ภายใน แนวคิดที่สำคัญในทฤษฎีสถานมหรือสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

1) แนวคิดของกลุ่มเกสทอลท์ (Gestalt)

เป็นทฤษฎีสถานมในยุคแรกๆ คำว่า gestalt มาจากภาษาเยอรมัน หมายถึง แบบแผน (pattern) หรือเค้าโครงรูปร่าง (configuration)

- การรับรู้และการเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากแบบแผน และเค้าโครง รูปร่าง เช่น คนที่เรียนดนตรีจะ ไม่ได้ยินเสียงทีละเสียง แต่จะ ได้ยินเสียงดนตรีที่รวมกันเป็นแบบแผน หรือคนที่อ่านคำต่างๆ จะ ไม่อ่านทีละตัวอักษรแต่จะอ่านเป็นคำหรือกลุ่มคำ
- ส่วนรวมทั้งหมด (the whole) มีความสำคัญมากกว่าการนำแต่ละส่วนมารวมกัน ความเข้าใจที่แท้จริงในการเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมองเห็นส่วนรวมทั้งหมด
- เน้นการพัฒนาภาพรวมก่อน แล้วจึง ไปสู่ส่วนประกอบต่างๆ ของ โครงสร้าง
- การรับรู้กับการเรียนรู้ไม่แตกต่างกันในแนวคิดของเกสทอลท์ การเรียนรู้เป็นการจัดการรับรู้ จัดรูปแบบความคิดใหม่
- การเรียนรู้จะเกิดเมื่อคนเราได้รับการรับรู้ใหม่เข้าไปในความคิดเก่า

● กฎแห่งการเรียนรู้ของเกสทอลท์ 4 ประการ คือ

- กฎแห่งความเหมือน (law of similarity) : ความจำเริญเกิดจากการเชื่อม โขงส่วนประกอบ โดยความเหมือน รูปแบบหรือความสัมพันธ์เกิดจากความเหมือน การเรียนรู้ของที่เป็นคู่เหมือนกันจะง่ายกว่าการเรียนรู้ของที่ไม่เหมือนกัน
- กฎแห่งความใกล้เคียง (law of proximity) : ความเข้าใจเกิดขึ้นจากการจัดตั้งที่อยู่ในพวกเดียวกัน และสมัยเดียวกันซึ่งอาจจะใกล้เคียงกันในแง่ของเนื้อที่และเวลานำมาจัดไว้ด้วยกัน
- กฎแห่งความใกล้ชิด (law of closure): เนื้อที่ที่รวมเป็นหน่วยเดียวกันได้จะรับรู้ได้ดีกว่าเนื้อที่ที่แยกกัน เช่น เส้นขนาน 2 เส้น ไม่ได้สร้างสรวงอะไร แต่ถ้าจัดให้เส้นเป็นรูปกลองจะสมบูรณ์กว่า
- กฎแห่งความต่อเนื่องที่ดี (law of good continuation): ความสามารถในการทำส่วนที่ไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ได้ด้วยการรับรู้ว่าเป็นเหตุเป็นผล เช่นผู้ฟังสามารถต่อประโยคที่ผู้พูดละไว้ให้สมบูรณ์ได้

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของกลุ่มเกสทอลท์

จัดให้เรียนสิ่งที่ปรากฏมาก่อน แล้วจึงให้เรียนรายละเอียด เมื่อผู้เรียนเรียนรู้ภาพรวมของรูปแบบใดแล้วจะสามารถเติมส่วนประกอบให้สมบูรณ์ในรูปแบบนั้นๆ ได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนพิสูจน์หรือหาข้อสรุปในการแก้ปัญหาจะทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ และ ไปสู่เป้าหมายของการเรียน

2) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic Psychology)

มีอับบราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นหลักในทฤษฎีกลุ่มนี้

- คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของบุคคล และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
- แยกแยะความต้องการพื้นฐานของมนุษย์แล้วจัดเป็นลำดับขั้น ก่อนที่ความต้องการสูงสุดจะได้รับการตอบสนองให้พึงพอใจ จะต้องตอบสนองความต้องการในระดับต่ำกว่าเสียก่อน
- ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เรียงตามลำดับตามแนวคิดของมาสโลว์ คือ
 - ความต้องการทางร่างกาย
 - ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง

- ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ
 - ความต้องการการได้รับความยกย่องนับถือ
 - ความต้องการการรู้จักตนเอง
 - ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ
 - ความต้องการด้านสุนทรียภาพ
- คนเรามีความต้องการพื้นฐาน โดยไม่รู้ตัว สืบทอดทางพันธุกรรม ไม่เปลี่ยนแปลง ถ้าไม่ได้รับการเติมเต็มความต้องการเหล่านี้ พฤติกรรมมนุษย์ก็จะถูกผลักดันโดยความต้องการเหล่านี้เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ แต่แต่ละคนจะตัดสินใจเองว่าจะตอบสนองความต้องการให้พึงพอใจได้อย่างไร
 - คนที่สุขภาพจิตสมบูรณ์หรือคนที่ได้รับการตอบสนองความต้องการอย่างพึงพอใจจะได้รับความพึงพอใจโดยตัวของตัวเอง โดยการรู้จักตัวเอง
 - การเรียนรู้ที่เกิดจากสิ่งที่เป็นนิยัยและแรงงูใจภายนอกจะสูญหายง่าย การเรียนรู้ที่เกิดจากแรงงูใจภายใน จะเพิ่มความเข้าใจและการเรียนรู้ และให้ความหมายที่ลึกซึ้ง
 - บุคคลที่ได้รับแรงงูใจภายในจะเป็นบุคคลที่ปลอดจากความต้องการพื้นฐาน และบุคคลเหล่านี้สามารถรับรู้ความเป็นจริงในทุกแง่มุมได้อย่างสมบูรณ์และแม่นยำกว่า

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของอับบราฮัม มาสโลว์

ต้นแบบของการจัดการศึกษาระบบเปิด (open education) จัดหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเน้นผลผลิตที่มีความหลากหลาย กำหนดเป้าหมายในภาพรวม (holistic goals) เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถรู้จักตัวเอง แทนที่จะกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ (specific objectives)

กิจกรรมที่ 4

แนวคิดที่สำคัญของกลุ่มเกสโตลท์กับของมาสโลว์คืออะไร และแนวคิดเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการจัดหลักสูตรอย่างไรบ้าง

3) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาทางปัญญาและพัฒนาการ (Cognitive and Development Psychology)

(1) เคิร์ท ลูวิน (Kurt Lewin)

- ประสบการณ์ถูกกำหนดโดยแบบแผน (pattern) หรือเหตุการณ์และสภาพการณ์
 - การเรียนรู้เกิดจากปรากฏการณ์หลายๆ ปรากฏการณ์ แรงจูงใจช่วยให้เกิดการเรียนรู้
- การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของเคิร์ท ลูวิน**

เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์หลายๆ ประสบการณ์โดยมีแรงจูงใจช่วย
เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

(2)ฌอง เพียเจต์ (Jean Piaget)

- ทำความเข้าใจแบบแผนการรับรู้ การเข้าใจ การคิดของเด็ก และวุฒิภาวะของเด็ก
- แบบแผนการรับรู้ได้รับการพัฒนาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และเด็กสามารถจัดการหรือเข้าใจการเปลี่ยนแปลงได้
- เด็กจะต้องผ่านขั้นตอนการพัฒนาทางปัญญาเป็นขั้นๆ ซึ่งเด็ก ไปถึงขั้นสูงมากเท่าไร แบบแผนการรับรู้ก็ยิ่งซับซ้อนมากขึ้นจนสามารถเข้าใจนามธรรมได้
- ขั้นตอนการพัฒนาทางปัญญาจะเป็นลำดับต่อเนื่องกัน ลำดับวุฒิภาวะจะสัมพันธ์กับการพัฒนาทางปัญญาที่เริ่มจากต่ำไปหาสูง เป็นไปไม่ได้ที่จะไปถึงขั้นสูงโดยไม่ผ่านขั้นต่ำก่อน
- ลำดับขั้นของพัฒนาการทางปัญญามี 4 ขั้น คือ

-ขั้นการ ใช้อวัยวะและประสาทสัมผัส (sensorymotor) ตั้งแต่แรกเกิดถึง 2 ขวบ เด็กจะสร้างแบบแผนการรับรู้ขั้นต้นของสิ่งต่างๆ โดยผ่านประสบการณ์ตรง

-ขั้นก่อนปฏิบัติการ (preoperational) อายุระหว่าง 2-7 ปี เป็นขั้นการพัฒนาทางภาษาและความสามารถในการบอกสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของสิ่งของและเหตุการณ์ เด็กเริ่มเข้าใจปริมาณและจำนวน

-ขั้นปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม (concrete operations) อายุระหว่าง 7-11 ปี เด็กจะพัฒนาความสามารถในการจัดพวก จัดกลุ่ม เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง เชื่อมโยงประเภทของสิ่งของในประสบการณ์เดิมกับกลุ่มใหญ่ และลองผิดลองถูกด้วยความคิด

-ขั้นปฏิบัติการที่เป็นทางการ (formal operations) อายุระหว่าง 11-16 ปี เป็นขั้นที่พัฒนาวุฒิภาวะทางปัญญาเต็มที่ เด็กสามารถเข้าใจนามธรรมที่ซับซ้อนได้อย่างมีเหตุผล เด็กสามารถเรียนรู้ค่าที่เป็นนามธรรมและเข้าใจถึงการ ใช้ ความหมายและความแตกต่างได้โดยตลอด สามารถประเมินและเห็นความสำคัญของพฤติกรรมทางสังคม ได้โดยตลอด

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของ ธอง เพ็ญเจต์

เนื้อหาของหลักสูตรควรสะท้อนขั้นตอนของการพัฒนาทางปัญญา ไม่ผลักดันให้เด็กต้องพัฒนาระดับสติปัญญาก่อนถึงวุฒิภาวะ เมื่อเด็กเข้าสู่ขั้นตอนการพัฒนาทางปัญญา ควรจัดประสบการณ์เสริมเพื่อช่วยเพิ่มพูนความสามารถ เน้นวิธีการที่จะ ไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร มากกว่าเน้นเนื้อหาในหลักสูตร จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาคือการช่วยให้คนเราสามารถทำสิ่งใหม่ได้ คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และค้นพบสิ่งใหม่ การจัดลำดับประสบการณ์และเนื้อหาในหลักสูตรเป็นลำดับตามลำดับขั้นตอนของการพัฒนาทางปัญญาของเด็ก วิธีการสอนความคิดพื้นฐานทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ควรใช้ “กระบวนการคิดตามธรรมชาติ”

(3) เจอโรม บรูเนอร์ (Jerome S. Bruner)

- ความงอกงามทางปัญญา หมายถึงการเพิ่มความสามารถในการสื่อสารระหว่างตนเองกับผู้อื่นการพัฒนาทางปัญญาจะเกิดขึ้นเมื่อมีความสามารถในการจัดการกับตัวเลือกหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกัน จังหวะในการเข้าร่วมกิจกรรมหลายๆอย่าง
- การสอนแนวคิดพื้นฐาน ควรสอนจากความคิดที่เป็นรูปธรรมไปจนถึงการใช้ความคิดที่สูงกว่า สอน โดยใช้เหตุและผลที่มาจากความคิดของผู้เรียน และสอนให้ประยุกต์ใช้
- จังหวะของการพัฒนาทางปัญญาไม่สามารถเร่งได้ แต่การพัฒนาอาจไม่ต้องไปตามลำดับขั้นตอนได้ อาจสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้มีประสิทธิภาพในขั้นใดของการพัฒนาก็ได้
- การเรียนรู้เกิดจากการสัมผัส ความจำ สัญลักษณ์ จินตนาการ นำไปสู่การสรุปเริ่มจากรูปแบบง่ายๆ แล้วทำซ้ำต่อไปจนถึงการสร้างความคิดในระดับที่สูงๆ ที่ถึกลงไป และกว้างออกไปจากรูปแบบหรือเนื้อหาเดิม

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของเจอโรม บรูเนอร์

แนะนำการจัดหลักสูตรเป็นเกลียว (spiral curriculum) คือจัด โครงสร้างของวิชา โดยเริ่มจากความคิดพื้นฐาน ไปสู่สิ่งที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ และ ในแต่ละระดับการศึกษาจะพัฒนาความคิดพื้นฐานซ้ำๆ แต่ให้ลึกและกว้างออกไป จนกระทั่งผู้เรียนได้ความคิดครบทั้งหมดตามที่นักวิชาการ ในสาขานั้นต้องรู้ เช่น ในวิชาวิทยาศาสตร์จะต้องบูรณาการกระบวนการและความคิดพื้นฐานที่นักวิทยาศาสตร์จะต้องรู้เข้าใจด้วยกัน และ ให้เด็กเริ่มเรียนกระบวนการและความคิดเหล่านี้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ในแต่ละระดับการศึกษา เด็กจะ ได้เรียนเรื่องเดียวกันแต่ต่างกันที่ความลึกและความกว้างของเรื่องที่เรียน

(4) จอห์น ดิวอี้ (John Dewey)

- ความเจริญงอกงามขึ้นอยู่กับการศึกษาปัญหาให้เอาชนะอุปสรรคต่างๆ ซึ่งผู้เรียนจะได้จากประสบการณ์ของตัวเองมากกว่าจากภายนอก
- เมื่อผู้เรียนศึกษาปัญหาในการเอาชนะอุปสรรคต่างๆ จะได้รับความคิดใหม่ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำหรับเอาชนะอุปสรรคอื่นต่อไป ทำให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในแขนงวิชาต่างๆ และสามารถประยุกต์ใช้ในสังคมได้กว้างขวางขึ้น
- การเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนได้ลงมือทำ ปฏิบัติ และฝึกฝนด้วยตนเอง (learning by doing)

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของจอห์น ดิวอี้

แนะนำการจัดหลักสูตรเกลียวที่เน้นความต่อเนื่อง (continual spiral curriculum) การเลือกเนื้อหาวิชาต้องสอดคล้องกับการพัฒนาประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสังคม เช่น ในการเรียนวิทยาศาสตร์ นอกจากเข้าใจเนื้อหาวิทยาศาสตร์แล้วยังต้องเข้าใจปัญหาของสังคมที่จะนำความรู้และประสบการณ์ด้านวิทยาศาสตร์ไปใช้ด้วย เนื้อหาและประสบการณ์ในหลักสูตรจะมีทั้งแนวตั้งและแนวนอน แนวตั้งคือการขยายความรู้สู่ระดับสูงขึ้น แนวนอนคือความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ การจัดการเรียนการสอนเป็นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ

(5) โรเบิร์ต กานเย่ (Robert M. Gagné)

- การเรียนรู้เกิดจากการพัฒนาสติปัญญา โดยเรียนรู้กฎเกณฑ์ที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ
- การเรียนรู้เกิดจากการสะสมประสบการณ์
- การเรียนรู้และความจำเกิดขึ้นตาม โครงสร้างของสมอง
- ความพร้อมของผู้เรียนขึ้นอยู่กับการจัดทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้เรื่องใหม่ๆ
- ความสามารถในการเรียนรู้ของมนุษย์มี 5 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านความคิด ด้านคำพูด ด้านทักษะ และด้านเจตคติ

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของโรเบิร์ต กานเย่

จัดเรียงลำดับเนื้อหาและประสบการณ์ให้เรียนรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไปให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางสมอง การสอนหรือการถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์มีทั้งแนวตั้ง (ลึกซึ้ง) และแนวนอน (กว้าง) มีวิธีสอนตามแนวกานเย่ ซึ่งดำเนินการเป็น 9 ขั้นตอน ได้แก่ (1) สร้างความสนใจ (2) แจกแจงประสงค์ของบทเรียน (3) กระตุ้นให้ระลึกพื้นฐานความรู้ที่จะนำมาใช้ (4) เสนอ

บทเรียน โดยใช้สื่อกระตุ้น (5) ให้แนวการเรียนรู้ (6) ให้ลงมือปฏิบัติ (7) ให้ข้อมูลป้อนกลับ (8) ประเมินผลหลังการปฏิบัติ (9) เพิ่มการจำและถ่ายโอนการเรียนรู้

กิจกรรมที่ 5

- แนวคิดของเพียเจต์จะนำมาจัดหลักสูตรให้เด็กไทยเรียนได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- หลักสูตรเกลียวของบรูเนอร์และคิวอี้แตกต่างกันอย่างไร
- แนวคิดของงานแม่ข่ายถึงกับคิวอี้ในเรื่องใด

4) แนวคิดกลุ่มทฤษฎีแรงจูงใจ

(1) คาร์ล โรเจอร์ส (Carl R. Rogers)

- การเรียนรู้จะเกิดอย่างมีประสิทธิภาพถ้าผู้เรียนมีแรงจูงใจ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้
- เน้นการบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดแรงจูงใจและนำไปสู่การเรียนรู้
- การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ
 - ความเป็นจริง : ครูทำตัวตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ และแสดงความรู้สึกลงในขอบเขตที่เหมาะสมได้
 - การยอมรับและให้เกียรติผู้เรียน : สำคัญถึงความรู้สึกลงของผู้เรียน ยอมรับความคิดเห็น ไว้วางใจ และสนใจ
 - ความเข้าใจ : ครูมีใจเป็นกลาง ไม่อคติ

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของ คาร์ล โรเจอร์ส

จัดหลักสูตรแบบโรงเรียนซัมเมอร์ ฮิลล์ (Summer Hill)

(2) อาร์เธอร์ โคนส์ (Arthur Combs)

- เจตคติ ความรู้สึก อารมณ์ มีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ และเป็นตัวชี้พฤติกรรม
- สมองทำหน้าที่แสวงหาและสร้างความหมาย การเรียนรู้คือการค้นพบความหมาย รับรู้ข้อมูลใหม่หรือประสบการณ์ใหม่
- การเข้าใจตนเอง (self-concept) การท้าทาย (challenge) ค่านิยม (value) การเป็นส่วนหนึ่ง (belonging) เป็นองค์ประกอบที่ใช้ในการเรียนรู้

การจัดหลักสูตรตามแนวคิดของ อาร์เธอร์ โคมส์

เน้นบรรยากาศการเรียนการสอนที่สบาย ให้ความสำคัญพอใจแก่ผู้เรียน มีความจริงใจ เข้าใจ และยอมรับคุณค่าต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียนปลูกฝังลักษณะทางจิต คือ ความรู้สึก เจตคติ และบุคลิกภาพที่ดี

กิจกรรมที่ 6

- โรงเรียนซัมเมอร์ ฮิลล์ มีการจัดหลักสูตรอย่างไร สอดคล้องกับแนวคิดของคาร์ล โรเจอร์สอย่างไร และสัมพันธ์กับแนวคิดของอาร์เธอร์ โคมบส์ หรือไม่ อย่างไร

สรุป

- แนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร
- แนวคิดสำคัญๆ ของนักจิตวิทยาที่นำมาใช้ในการจัดหลักสูตร ได้แก่
 - ทฤษฎีการเรียนรู้ก่อนยุควิทยาศาสตร์ มีแนวคิดของลอค ฮิวม์ และแฮร์บาร์ด
 - ทฤษฎีการเรียนรู้ตั้งแต่ยุควิทยาศาสตร์เป็นต้นมา แยกเป็นกลุ่มดังต่อไปนี้
 - ทฤษฎีทางพฤติกรรม : การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก มีแนวคิดของ ทอร์มัน ไคค์ กัทรี และฮัลล์
 - ทฤษฎีทางพฤติกรรม : การวางเงื่อนไขแบบปฏิบัติการ มีแนวคิดของสกินเนอร์
 - ทฤษฎีสานาม มีกลุ่มเกสคอลลท์
 - กลุ่มจิตวิทยามนุษยนิยม มีแนวคิดของมาสโลว์
 - กลุ่มจิตวิทยาทางปัญญาและพัฒนาการ มีแนวคิดของเพียวเจต์ บรูเนอร์ คิวอี้ และกานย์
 - กลุ่มทฤษฎีแรงจูงใจ มีแนวคิดของโรเจอร์ส และ โคมบส์

การประเมินผล

ถ้าจะจัดหลักสูตรให้เด็กไทยเรียน ควรจะประยุกต์แนวคิดทางจิตวิทยาใดบ้างมาเป็นพื้นฐานในการจัดหลักสูตร และจัดอย่างไร